

retfærdiggøres som en "retfærdig krig", diskuterer han opinionsdannelsen i USA, og han mener, at "*op til krigen leverede nyhedsmediernes mange informationer og meninger, som reelt gjorde stillingtagen mulig ud fra principperne om "retfærdig krig"*".

Her begynder Dragsdahls konklusioner imidlertid at modsige sig selv. For i hans gennemgang af "medialismen" er pointen netop, at de politiske udsagn og handlinger om regeringens mulige reaktioner over for Iraks besættelse af Kuwait ikke havde en indre konsistens og sammenhængende logik, men i høj grad blev tilrettelagt efter udsving i opinionen og hvad der gjorde sig bedst i medierne. Et sådant politisk system beforder ikke kvalificeret stillingtagen. Dertil kommer, at tilstedeværelsen af en række oplysninger ikke i sig selv er nok; hvilken væsentlighed de tillægges i de forskellige medier og ikke mindst det tidspunkt de bliver tilgængelige på er lige så afgørende. Dragsdahl antyder selv, at konklusionen nok ikke er så enkel, da der ikke kan sættes lighedstegn mellem pressedækning og opinionsdannelse: "*det faktiske udbud af informationer viser ikke den vægt, som de enkelte elementer fik i præsentationen, eller hvordan de blev opfattet*".

Jørgen Dragsdahl giver et interessant og debatvækkende indblik i såvel dækningen af Golfkrigen i amerikanske medier som aspekter af amerikansk politisk kultur. Nogle steder får hans fremstilling lidt lovlig meget karakter af retfærdiggørelse af hans eget synspunkt på krigen og mediedækningen, men omvendt får han også inddraget interessante oplysninger og synspunkter, som mere kritiske røster kan have behov for at forholde sig til. Man kan undre sig over, at udgiveren, det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg, alene har valgt at formidle viden om den amerikanske side af sagen. En behandling af mediedækningen, politisk kultur og beslutningsproces i forhold til danske/europæiske forhold kunne have været mindst lige så interessant og i større tråd med SNU's mandat. Her har SNU's redaktion valgt efter det forhåndenværende søms princip og med valget af Dragsdahl, der opholdt sig i USA under krigen, har vinklen været fastlagt.

Mediekrigen er titlen på en norsk antologi redigeret af Jan Johnsen og Thomas Mathiesen, hvortil både medieforskere og journalister har bidraget. Bogens hensigt er kritisk at belyse både de vestlige mediers dækning af Golfkrigen og mere generelle træk ved den vestlige (udlands)journalistik. Jo Bech-Karlsens artikel er skrevet kort efter krigens slutning, og giver en mere umiddelbar vurdering af mediedækningen. Hans hovedsynspunkt er, at "*massmedia dekket Golfkrigen på krigens egne premisser*", hvormed han primært mener den flernationale militærstyrkes præmisser. Han begrunder dette i syv punkter, der meget godt sammenfatter de kritikpunkter, som rejses generelt i bogen: medierne gav ind-

tryk af at krig var uundgåelig og at andre løsninger var uaktuelle, de gav til at begynde med indtryk af at krigen var uden ofre, de rangerede ofrene og dermed menneskeværdet, de bragte censureret krigspropaganda uden tilstrækkeligt forbehold, de gav indtryk af at deres journalister var bedre informerede end de reelt var, mediernes kildeudvalg var lille og tendentiøst og endelig gik aktualitet forud for baggrund, analyse og debat.

Svein Østerud går nærmere ind på den æstetiske formning af nyhedsformidlingen. Golfkrigen blev genstand for hvad Østerud kalder æstetisk fascination, en slags udvendigt blik, hvorigennem krigen blev uvirkeliggjort og fik karakter af et manipulerbart spil. Østerud peger endvidere på, at underliggende kulturforskelle gjorde det vanskeligt for parterne at nå til enighed; Iraks Hussein handlede efter en skamskulturs normer, hvorfor det var afgørende for ham, at han kunne komme ud af konflikten uden at tabe ansigt. Bush handlede efter den kolde krigs logik, hvorved der ikke blev muligt for Hussein at undgå ansigtstab. Viden om sådanne kulturforskelle burde medierne have formidlet i større omfang.

Den særlige måde, hvorpå krigen blev iscenesat og behandlet uddybes videre i artikler af Thomas Mathiesen og Berit von der Lippe. Mathiesen påpeger, at for at skabe godt fjernsyn blev krigen iscenesat efter den klassiske dramaturgis regler om tiden, stedets og handlingens enhed. Herved blev vigtige historiske forudsætninger og mulige konsekvenser af krigen fraværende i fremstillingen. Lippe illustrerer gennem brug af forskellige semiotiske begreber, hvordan udtrykket "kirurgisk krigsførelse" var med til at fremme fortolkninger, der var fordelagtige for den flernationale alliance.

Thomas Bredsdorff gennemgår på baggrund af nogle artikler i New York Times, hvordan de to hovedelementer i pressemanagementet, pool-systemet og pressemøderne, blev udviklet. Erfaringerne fra USA's invasion af Panama gjorde, at regeringen ikke forventede, at pressen ville acceptere pool-systemet særligt længe. Et satirisk TV-program, der udstillede Golf-journalisterne som opblæste og ligeglade med nationens interesser, overbeviste imidlertid regeringen om, at opinionen ikke var på pressens side, hvorfor pool-systemet fortsatte. Jan Johnsen, Per-Aslak Ertresvåg, Sigurd Allern og Åke Olsson peger på en række bagvedliggende institutionelle forhold i den internationale nyhedsformidling, der skaber ulige og fordomsfuld dækning af forhold i 3. verdenslandene og favoriserer vestlige nyheder og tænkemåde. Journalistikken er i kraft af kommercielle interesser, sammenvævning mellem stat, militær og presse, socialiseringen af journalister m.m. hverken kritisk eller troværdig. Det er ikke et resultat af politisk konspiration eller censur, men "*et udtryk for at internasjonale nyheter, som vare, filtreres gennem et system dominert av*

interessene til herskende økonomiske og politiske eliter", som Allern udtrykker: det.

Afslutningvis har *Karl Emil Hagelund* fået plads til at levere et "forsvar for massemedierne". Han fremhæver, at udenrigsjournalistik generelt har trange kår, fordi der ganske enkelt ikke er økonomi og læsergrundlag til en mere seriøs udlandsdækning. Man skal ikke klandre bonden for den magre jord, siger han. Derefter går han til modangreb. Nyhedsdækningen kritiseres i mange tilfælde med rette for at ske på vestlige præmisser, men den 3.verdens nyhedsformidling udgør ikke noget alternativ; den er ofte officøs, hvis ikke statsdirigeret, censureret og propagandistisk. Han spørger, om oppositionen til Golfkrigen selv havde et realistisk billede af hvilke følger den ville få. Og gennem påvisning af en række fejlprofetier fra krigsmodstandernes side, besvarer han selv spørgsmålet.

Mediekrisen rejser en række væsentlige problemstillinger om nyhedsdækningen om Golfkrigen og vestlig nyhedsformidling generelt. Især de konkrete analyser af mediedækningen rummer mange interessante pointer, og flere af artiklerne er velegnet til undervisningsbrug omkring gymnasieniveau. Specielt hvad angår de mere baggrundsorienterede artikler, har redaktionen og forfatterne imidlertid stillet sig selv en for nem opgave, og generelt er bogens indlæg for overbevist om egne meningers sandhed. Nogle steder stimulerer det kritiske synspunkt til skarp analyse, men især i de baggrundsorienterede artikler fører det til repetition af gammelkendte "sandheder". Man forlader sig på ældre og/eller amerikansk litteratur om medieimperialismens institutionelle rødder. Der mangler aktuelle analyser af institutionsforhold med norske og europæiske specificeringer. Flere fremhæver Unesco-debatten i 1970'erne om 3.verdenslandenes krav om en mere ligeværdig international kommunikationsstruktur. Men at denne debat de sidste par år har taget en ny (politisk) drejning, forholder man sig ikke til. I 1970'erne så 3.verdenslande en trussel i de nye direkte sendende satellitter, men idag muliggør denne (vestlige) satellit-teknologi etableringen af regionale TV-nyhedssamarbejder som AsiaVision, ArabVision m.m. Om disse nye institutionelle strukturer og hvad de bragte om Golfkrigen, hører vi intet. Når man vedholdende fremhæver den vestlige "bias" i nyhedsformidlingen, hvorfor har man så ikke selv prioriteret en analyse af Golfkrigs-dækningen i den arabiske verden? Lidt mere tvivl om gamle sandheder og lidt mere åbenhed over for nye problemer ville have styrket bogens gode hensigt om at stimulere til debat.

Publikationerne kan fås gennem boghandleren, men det vil ofte kræve en del tålmodighed. Direkte bestilling kan foretages således: Norske bøger gennem Svensk-Norsk Bogimport, tlf.: 33 14 26 66; EBU-publikationen på tlf.

009 41 22 717 21 11 eller fax: 009 41 22 798 58 97; Dragsdahls bog hos SNU, 33 15 72 22 eller fax: 33 15 70 02.

Stig Hjarvard,
Institut for Film, TV og Kommunikation,
Københavns Universitet.

ANALYSER AF TV & TV-KULTUR, redigeret af Jens F. Jensen, Forlaget Medusa 1991, 304 sider.

TV-Kultur og forskningskultur

Antologier af denne art hylder pluralismen som et princip. 14-15 medieforskere skriver her i et bemærkelsesværdigt imødekommende sprog om det, der står i centrum for deres forskning netop nu. Der er tradition for den slags udgivelser indenfor den humanistiske/socialvidenskabelige forskning.

En gennemlæsning af bogen giver et fyldigt men ikke et sammenhængende overblik over, hvilke temaer og problemstillinger medieforskningen arbejder med. Det sidste er selvfølgelig svagheden ved den slags kalejdoskopiske udgivelser – især hvis man agter at bruge dem som "...støtte og inspirationskilde for den voksende undervisningsaktivitet", som det anføres i forordet, at bogen også er tænkt som.

Jeg vil gerne kunne tage bogen på (for)ordet. Mediekundskab som skoleaktivitet er i særlig grad afhængig af den igangværende forskning, da den faglige tradition hverken er lang eller stærk. Mediepædagogikken er i voksenalderen og har brug for proteinrig føde. Og lad mig med det samme sige, at der er nok at tage af og at min største indsigelse allerede er sagt.

Et flow

Et af de gennemgående temaer i antologien er flow-begrebet sat overfor item-begrebet. Bogen er selv et flow. Et billede af en forskningskultur. Godt nok insisterer redaktøren Jens F. Jensen i et iøvrigt meget instruktivt forord på en sammenhæng, der bevæger sig fra det brede begreb om TV-kultur, dvs. kulturen omkring TV-mediet, til kulturen i TV-mediet, eksemplificeret med analyser i de velkendte TV-genrer – TV-fakta, TV-fiktion, TV-underholdning og TV-reklame. Men sammenhængen eksisterer kun på et redaktionelt niveau, den er svær at gennemlæse, da artiklerne indbyrdes er meget forskellige i fremstillingsform, teorireferencer og metodik. Nogle af artiklerne resumeer empiriske undersøgelser og forskningsrapporter (Klaus Bruhn Jensen om hvem der bestemmer: seeren eller fjernsynet), andre foretager extracta af igangværende forskning (Peter Larsen om forskellene mellem public service nyheder (NRK) og

kommercielle nyheder (CNN) og Barbara Gentikow om TV-programmers transnationale karakter med udgangspunkt i engelsk crazy-humor og Torben Kragh Grodal om passion og affekt i de store melodramatiske føljetonserier), og endelig opstilles der betragtninger mellem teori og analyse (i Jens F. Jensens meget spændende men lidt opskruede essay om science og fiction i TV) og mellem iagttagelse og teori (i Lars Qvortrups funderinger over publikums reelle rolle i TV-programmer).

Men på tværs af bogens meget forskelligartede artikler tegner der sig dog nogle linier, der signalerer medieforskningens kursændring siden *Analysen af TV* (red. Ralf Pittelkow) udkom i 1985. Her var artiklerne i højere grad 'værk'/item-analytisk orienteret, optaget af at fange og dechiffere indholdet i bestemte TV-programmer med afsæt i den litterære tekstanalyse og ideologikritikken – i nærværende bog er vidvinklen større, ideologikritikken med dens indbyggede morale er skrotet, TV er nu en del af kulturen og den kontrasterende opstilling mellem den kritiske forskning og receptionsforskningen søges i flere af artiklerne ophævet. Udsigten er blevet større, gennemgangene venligere men langt mere givende.

Temaer og brudflader

Sammenholder man de 14 artikler er der dog nogle trends, der går igen i næsten alle artiklerne. Først og fremmest opfattes TV ikke mere som et lavstatus-medie. Det giver sig udslag på forskellige måder. Pladsen forhindrer mig i at omtale alle artiklerne, men både Ib Bondebjerg og Gunhild Agger opstiller kvalitetsnormer for dansk TV-fiktion, ligesom Ove Christensen/Claus K. Kristiansens tematisk tætte gennemgang af *Twin Peaks* fremhæver TV-serien – ikke overraskende – for dens mangetydighed og fascination. Fælles for denne normative læsning er interessen for at betragte TV som metatext. Det giver sig især tilkende i Martin Zerlangs oplagte, pointerige men velkendte quiz-analyse – en føljetonartikel til hans bog om underholdningens historie. Her betragtes den i gængs forstand mest lavpandede kultur i TV som en "lystmaskine" med dybe kulturhistoriske rødder og super (post)moderne. Jørgen Stigel arbejder videre med sine faktionsundersøgelser men i et nyt synsfelt. Den narrative dramaturgi har været det omdrejningspunkt, hvor blandingsprogrammerne oftest er blevet beskrevet. Nu forsøger han at lade følelserne være det punkt, hvor blandingsprogrammet bliver til.

Men mest overraskende er nok den kovending de to afsluttende artikler foretager. Her vendes der op og ned på eksisterende normer. Bendt Nygaard Jensen insisterer på en revurdering af den forkætrede TV-reklame og gør samtidig op med den kritiske reklameforskning, der kun har ført korstog mod genren med udgangspunkt i

mekanistiske indholdsanalyser. Han plæderer for en tekst/genre-tilgang, der inkluderer modtagerens fascination. Det er et væsentligt træk for at komme videre i forståelsen af TV-reklamens væsen, men jeg vil dog nok holde lidt igen. Hvorom alting er, så vedbliver TV-reklamen at være adfærdsregulerende på en helt anden måde end andre tekst/gener, der griber og tryllebinder. Omvendt giver Elo Nielsen rockvideoen – således som MTV har mainstreamet den – og efterfølgende rockvideoforskningen fingeren i en hvas, indigneret artikel. MTV har simpelthen suget næringen ud af en skrantende pladeindustri og rockvideoforskerne har ikke kunnet skelne snot for skæg. Ann Kaplans distinktioner, der er yndet teori i medieundervisningen, bliver afvist, da den altafgørende determinator i konceptueringen af rockvideoen er musikken, lyden, og ikke klipning, performance, narratologi eller lignende.

Den mest iøjnefaldende brudfalde er spørgsmålet om betragtningens måde. Har TV-programmer værkkarakter eller er substansen af TV snarere mediets karakter af flow – af et konstant flydende forløb i programmet, mellem programmerne, mellem kanalerne, mellem seer og fjernsyn? To betragtningmåder, to forskningsspør – og to efterfølgende mediepædagogiske praksisser. Brudfladen skyldes nok mediet selv. Det er en hybrid. De mest spændende artikler – af Tove Arendt Rasmussen, Klaus Bruhn Jensen og Lars Qvortrup – peger dog frem mod en forening af disse to betragtningmåder. I en kommende udgivelse om føje år – f.eks. *Analysen af TV-kultur & livsformer* – vil foreningen nok være gennemført.

*Henrik Poulsen
VUC, Vestvolden.*

Klaus Kjølner: POLITISK ARGUMENTATION. En teori om offentlig politisk argumentation i et velfærds-demokrati, Borgen, 1991.

Klaus Kjølner har i en årrække ud fra sit sprogvidenskabelige udgangspunkt offentliggjort interessante analyser af politisk argumentation. Nu har han samlet sine erfaringer i en model, der kombinerer sprogbrugsanalyse med politologisk systemteori og handlingssociologiske idealtipe-betragtninger.

Projektet er både ambitiøst og tankevækkende. Der er mange fine typologiseringer, og det implicite danske perspektiv gør, at modellen – trods sine abstraktioner – aldrig helt kapper forbindelsen til dagligsproget. Af særlig interesse for medieforskere rummer bogen et helt kapitel helliget massemediernes konkurrencebetingelser og samspil med de politiske partier.

Forfatteren er i sit selvkritiske forord inde på, at arbejdet kan forekomme prætentivt. Han profeterer, at tværvidenskab af denne art – snarere end at henrykke de

berørte fagdiscipliner – risikerer at blive mødt med afvisning fra alle kanter.

Fra en kommunikationsforsker, der som jeg med udgangspunkt i politologien har bevæget sig mere og mere i retning af sprogvidenskaberne, skal der da også lyde to ret så fundamentale indvendinger:

Jeg opfatter politologi som en retorisk disciplin -altså en pragmatisk videnskab med sprog og påvirkning som sine centrale genstandsfelter. Sociologi, økonomi, jura, systemteori osv. kan bidrage, men politik er og bliver at gøre ting med ord. Selvom danske politikere (og politologer) gør alt for at benægte det.

Derfor synes jeg, at Kjøller nedtoner sine sprogvidenskabelige kvaliteter i al for stor respekt for det, vi i fagkritikkens dage på Institut for Statskundskab kaldte "elektro-politologien", dvs. forsøg på at bortforklare kontroversielle magtkampe og legitimere praktisk manipulation ved at reducere politik til modeller for rationel administration og strategisk planlægning.

Det fører mig over til den anden indvending: Selve trangen til at bygge model forekommer mig særdeles problematisk i gråzonen mellem samfundsvidenskab og humaniora. Hvorfor er humanister så forhippede på at generalisere, når deres videnskabsteoretikere netop fremhæver, at kasuistik og kvalitative metoder er humanvidenskabernes alfa og omega?

I Kjøllets model indbages argumentationsteori med ingredienser som "aksiomer", "hypoteser", "agenter" og "elementære forudsætninger af psykologisk, sociologisk, historisk, økonomisk og fysisk art" (side 45). Prisen for en sådan politologisk rævekage er accept af en forenklet, instrumentel rationalitet, i hvilken sprogbrugsanalysens konkrete aha-oplevelser går fløjten. Gevinsten er nogle almene, men vitaminfattige tendenser, hvis gyldighed næppe i praksis når ud over den aktuelle, forarmede, danske partipolitik.

Kort sagt: Jeg har stor respekt for Kjøllets forsøg på at forene kritisk pragmatik og funktionalistisk politologi. Men jeg håber, at han i fremtiden vil lægge modelbyggeriet på hylden, så han igen kan koncentrere sin indsats om at berige begge fagtraditioner med konkrete analyser af hverdagslivets politiske argumentation.

*Anker Brink Lund,
Roskilde Universitetscenter*

Palle Schants Lauridsen: BARTHES OG FILMEN. Sekvens Særrække 1990. Københavns Universitet. Institut for film, TV & Kommunikation. 247 sider. Pris kr. 140,-.

Det kan forekomme lidt paradoksalt at skrive en bog på godt og vel 200 sider, ekskl. noter og litteraturliste, om Roland Barthes og filmen, al den stund dennes forfatter-

skab om filmiske emner næppe fylder meget over 50 sider. At der imidlertid er god mening i det, er bogen selv et smukt bevis på, grundig, spændende og velskrevet som den er.

Den følgende anmeldelse vil falde i to dele: i den første vil jeg give en oversigt over bogen og dens projekt, mens jeg i anden del vil gå ind i en diskussion af to sammenhængende problemer, som er centrale i bogen og i det hele taget i forhold til Barthes' spørgsmålet om den "indre sammenhæng" i Barthes' forfatterskab, specielt, naturligvis, med udgangspunkt i hans film- og billedteoretiske forfatterskab, samt af det fænomen som af Barthes benævnes "den 3. mening" eller "punctum".

Det lille ord "og" i bogens titel fungerer næsten som et klip i filmen, det forbinder to elementer, og det antyder, i mere eller mindre tom eller åben form, en problematik. Der afmærkes et felt mellem to poler, ikke mere – det giver ikke umiddelbart og selvindlysende sig selv, hvad det er, der skal ske. For, som det siges i bogen, Barthes' filmteoretiske forfatterskab har ikke haft den store betydning, og det vel egentlig med rette, på få markante undtagelser nær, som til gengæld har fået endog meget stor betydning. Barthes har måske ikke bidraget afgørende til filmteoriens udvikling. Alligevel er det en titel, der pirrer nysgerrigheden.

Det er da også kun den første fjerdedel af bogen, der omhandler de tekster, Barthes har skrevet direkte og eksplicit om filmiske emner, mens resten, som jeg skal vende tilbage til, handler om den betydning, Barthes' forfatterskab generelt har fået for filmteorien og filmanalysen. Alligevel er de ca. 50 sider, der er viet Barthes' egentlige filmiske forfatterskab, interessante på flere måder: for det første fordi Palle Schantz Lauridsen (i det følgende PSL) har fundet frem og gennemarbejdet selv små og i sig selv næsten ubetydelige artikler, som meget få her i landet nogen sinde ville få kendskab til, men som ikke desto mindre er interessante i en større sammenhæng, og for det andet, og væsentligst, fordi de og egentlige filmteoretiske artikler, deres marginale placering i filmteorien til trods, indeholder betragtninger, det er væsentligt at få behandlet i netop den sammenhæng, hvor Barthes rent faktisk har haft betydning for filmteorien.

I denne sammenhæng vil jeg dog ikke undlade, jvf. senere, at udtrykke et lille hjertesuk over, at PSL ikke har søgt at "presse" disse tidlige Barthes-tekster lidt mere, dvs. artiklerne fra Barthes' "semnologiske" periode i 1960'erne. For nok er det rigtigt, som det anføres, at deres væsentligste pointer og erkendelser hurtigt bliver absorberet og reformuleret på en langt mere stringent måde af Christian Metz, men som altid med Barthes er der tale om, at en "symptomal" læsning af teksterne vil kunne uddrage problemstillinger og erkendelser af dem, som ikke er begrebsmæssigt artikulerede, hverken af